

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמודם
"תקופת חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הזראה"

שבונת מנהת יצחק פעה"ק ירושלם טובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

45

פרשת תולדת תשפ"ה

דיני נשים בתפילה

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

חיובי נשים בתפילה

תפילה מן התורה או מדרבנן

א נחלקו הראשונים במצות תפילה בכל יום האם חיובו מן התורה או מדרבנן.
ב מן התורה. י"א שעיקר חיוב תפילה בכל יום הוא מן התורה שנאמר
"ועבדתם את ה' אלקיכם" (שמות כ"ג, כ"ה), ונאמר "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים
י"א, י"ג) ודרשו חז"ל איזו עבודה שבלב - זו תפילה (גמ' תענית דף ב' ע"א).

ג ולדיעה זו, מן התורה יוצא ידי חובת תפילה אפילו בתפילה קצרה
הכוללת ג' דברים שהם שבת, בקשה והודאה [praise, request and thanksgiving],
ד ומספיק בתפילה אחת בכל יום, וחכמים תיקנו נוסח
קבוע לתפילה ובזמנים קבועים (רמב"ם פ"א תפילה ה' א' ו' ובספר המצוות
מצוה ה', מג"א בדעת המחבר סי' ק"ו סק"ב).

ד מדרבנן. ויש הסוברים שמן התורה אין חיוב להתפלל, ואין חיוב
התפילה בכל יום אלא מדרבנן (רמב"ן ספח"מ מצוה ה', ט"ז בדעת המחבר שם
סק"ב, פמ"ג שם בדעת הרמ"א סי' נ"ה).

ה אף לדיעה זו שהוא מדרבנן, מ"מ בעת צרה יש חיוב מן התורה להתפלל
(באר היטב סי' ק"ו סק"א בשם הסמ"ק), י"א דדוקא בעת צרת רבים (משמעות
לשון הרמב"ן), וי"א אפילו בעת צרת יחיד (חינוך מצוה תל"ג), וכך מצינו
שרבקה אמנו התפללה בעת צרה כדכתיב (פ' תולדות) "לנוכח אשתו"
ופירש"י וזו עומדת בזווית ומתפללת.

חיובי נשים בתפילה

ו לדעת הרמב"ם הנ"ל שחיוב תפילה הוא מן התורה ויוצאים בו אפילו
בתפילה קצרה, נשים שמבקשות איזה בקשה דרך תפילה בכל יום,
ז יוצאות על ידי זה חיוב תפילה מן התורה, ואפשר, שגם חכמים
כשתיקנו תפילת שמונה עשרה, לא חייבו נשים בה (מג"א סי' ק"ו סק"ב).

ז אמנם לדעת הרמב"ן הנ"ל שחכמים תיקנו תפילה, תיקנו גם לנשים,
הואיל ותפילה בקשת רחמים היא (שא"א סי' י"ד), וממילא לדיעה זו,
נשים חייבות בתפילת שמו"ע שחרית ומנחה, וכדיעה זו כתב המ"ב,
שהיא עיקר (מ"ב סי' ק"ו סק"ד).

אשה הטרודה עם ילדיה

ח אשה שטרודה בבית ומטפלת בגידול ילדיה הקטנים, או שהיא עובדת
ביום להביא פרנסה לביתה, ואין לה זמן או ישוב הדעת להתפלל שחרית
ומנחה, יכולה להגיד תפילה קצרה הכוללת שבת, בקשה והודאה, ודי
בזה, וסומכת על שיטת הרמב"ם הנ"ל (שיחות חפץ חיים ח"א אות כ"ז, חז"א
הובא בשו"ת מחזה אליהו ח"א סי' י"ט סק"ד, שו"ת דברי יציב ח"א סי' קכ"א).

ט אשה הטרודה עם ילדיה בבוקר אבל בצהרים יש לה זמן, תתפלל לכל
הפחות תפילת מנחה, וכן אפילו כשהיא טרודה בדרך כלל בבוקר, אבל קורה
לפעמים שיש לה קצת זמן בבוקר, ראוי לה אז להתפלל תפילת שחרית.

י י"א שגם אשה הטרודה עם ילדיה, תאמר, 'ברוך שאמר', 'אשרי,
'שתבח', 'ברכות קריאת שמע' ו'קר"ש' ו'שמונה עשרה', שכל זה יכול
לקחת רק חמש עשרה דקות, וכן תתפלל 'שמונה עשרה' של מנחה
שיכול לקחת רק חמש דקות (הגרא"מ שך, מכתבים ומאמרים ח"ג עמ' ע"ד).

מהות תפילה קצרה - שבת, בקשה והודאה

יא כאשר אשה יוצאת ידי חובת תפילה ע"י תפילה קצרה כמבואר לעיל
(אות ו'), יכולה להגיד בכל נוסח ובכל לשון שתמצא הכולל בו שבת,
בקשה והודאה, אע"פ שאין בו הזכרת שם שמים.

יב לכתחילה יש לה לקיים עיקר חיובה בתפילה מיד בבוקר (לשון המג"א סי' ק"ו)
כדי שתהא תפילתה קודמת לעשיית חפציה, כמבואר בשו"ע (סי' פ"ט ס"ג).

יג מודה אני. י"א שבאמירת מ'ודה אני' בבוקר וצירוף עוד בקשה, בזה היא
מקיימת עיקר חיובה בתפילה (הגרש"א, הליכות שלמה פ"ב), ומ"מ צריכה לכוון
בזה לשם מצות תפילה (מרן בעל תשובות והנהגות, ישרון ניסן תשנ"ז עמ' ת"ג).

יד **ברכות השחר.** כשאומרת ברכות השחר בבוקר עם ה"יהי רצון לאחר
ברכת 'המעביר שינה', הרי זה כולל שבת, בקשה והודאה, ויוצאת ע"י זה
(תהילה לדוד סי' ו' סוס"ק ב', הליכות בת ישראל פ"ב הערה ד' בשם הגר"י קמיניצקי).

טו **ברכת התורה.** י"א שגם בברכת התורה מקיימת את עיקר חיובה שכתוב
בה הג' דברים (ישועות יעקב סי' ק"ו סק"א), ומ"מ יש שאמרו שעדיף לה לא
לסמוך רק על כך שהרי הוא בקשה רק על פרט אחד, ולכן צריכה
להגיד ברכת השחר כנ"ל (תשובות והנהגות ח"ב סי' נ').

טז **ברכת קר"ש.** י"א שגם בברכת קר"ש קיים הג' דברים ויוצאת יד"ח בזה
(צל"ח ברכות דף כ"א ע"א).

יז **ברכת המזון.** גם בברהמ"ז אפשר לה לקיים עיקר חיובה של תפילה (צל"ח שם).

ברכת התורה לנשים

יח נשים מברכות ברכת התורה (שו"ע סי' מ"ז ס"ד), ואע"פ שהם פטורות
ממצות לימוד התורה, מ"מ הן חייבות ללמוד דינים השייכים להן
(ביאה"ל ד"ה נשים), ולטעם זה גם יכולות להוציא אנשים יד"ח בברכת
התורה (ביאה"ל שם, פמ"ג משב"ז סק"א).

יט ועוד טעם נאמר למה הן מברכות, משום שהן רשאיות לברך כמו שאר
מ"ע שהזמן גרמא שאע"פ שהן פטורות, יכולות לברך ולומר 'ציונונו'
(ביאור הגר"א שם), ולפי טעם זה אינן יכולות להוציא אנשים בברכת
התורה (ביאה"ל שם).

כ **ספק אם בירכה.** אשה המסופקת אם בירכה ברכת התורה לא תברך
מספק (שערי תשובה סי' מ"ז סק"א).

ברכת השחר

כא נשים מברכות ברכת השחר (מ"ב סי' ע' סק"ב) ובמקום ברכת 'שלא עשני
אשה' אומרות 'שעשני כרצוני' (שו"ע סי' מ"ו ס"ד).

כב **זמנן.** לכתחילה היא צריכה לאומרן בבוקר לפני סוף זמן תפילה, ובדיעבד
יש לסמוך על הגדולים שאפשר לאומרן עד חצות, ואם לא בירכה עד
חצות ומברכות אח"כ, בדיעבד אין למחות בידן (ביאה"ל סוף סי' נ"ב).

קריאת שמע וברכותיה

כג **קריאת שמע.** נשים פטורות מקריאת שמע מפני שהיא מצות עשה
שהזמן גרמא, מ"מ נכון ללמדם שיאמרו פסוק 'שמע ישראל' כדי
שיקבלו עליהן עול מלכות שמים (שו"ע סי' ע' ס"א, ורמ"א שם), וגם יאמרו
'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' מאחר שגם פסוק זה כולל יחוד ה'
(פמ"ג א"א סוף סק"א).

כד **ברכת קריאת שמע.** נשים פטורות מלברך את הברכות שלפני קר"ש
בשחרית ובערבית, מאחר שיש זמן קבוע לחיוב זה, כמבואר בשו"ע (סי'
נ"ח ס"ו), ומ"מ יכולות לאמרו.

כה **ברכת 'אמת ויציב'.** נשים חייבות במצות זכירת יציאת מצרים בכל יום
מפני שהוא מצוה שאין הזמן גרמא שחיובה ביום ובלילה, ולכן צריכה
לומר ברכת 'אמת ויציב' (מג"א, מ"ב סי' ע' סק"ב), ומאחר שהיא מברכת
וגם מתפללת שמו"ע, צריכה להסמך ברכת 'אל ישראל' לשמו"ע (שם).

כו **זמנן.** יכולות לברך ברכת קר"ש רק עד סוף זמן התפילה כפי שמופיע
בלוחות, שהוא עד סוף שעה רביעית ביום (שו"ע סי' נ"ח ס"ו), ומ"מ
במקרה של אונס יכולה לברך ברכת קר"ש עד חצות (ביאה"ל ד"ה קוראה),
ונשים שלא הספיקו להתפלל לפני סוף זמן תפילה, יכולות להתפלל
עד חצות מפני שהן נחשבות כאונס (אשי ישראל פ"ז הערה מ"ח).

כז **א-ל מלך נאמן.** כשמתפללים ביחידות אומרים לפני קר"ש, א-ל מלך
נאמן כדי להשלים למנין רמ"ח תיבות בקר"ש שהם כנגד רמ"ח איברים
שבגוף (רמ"א סי' ס"א ס"ג), ואפילו נשים, אע"פ שיש להן רנ"ב איברים,
אומרות א-ל מלך נאמן שיש בזה משום סוד ה' ליראיו (שו"ת מנחת
אלעזר ח"ב סי' כ"ח).

תפילת ערבית

כח תפילת ערבית היא רשות ואף שקיבלוהו עליהם ישראל בתורת חובה, מ"מ הנשים לא קיבלוהו ורובן אינן מתפללות (מ"ב סי' ק"ו סק"ד), ומ"מ נשים שיש להם פנאי, ונשים צדקניות, מתפללות גם תפילת ערבית (ערוה"ש ס"ז).

תפילה בשבת ויו"ט, מוסף

כט אע"פ שיש נשים שנוהגות לעצמן להקל ולסמוך רק על עיקר חיוב תפילה, מ"מ בשבת ויו"ט המנהג הוא שמשתדלות יותר להתפלל כסדר התפילה, שהרי יש להם יותר פנאי (ש"ת דברי יציב ח"א סי' קכ"א), וגם משום ש"א שחיוב התפילה תפילת שבת ויו"ט הוא מן התורה (יעב"ץ במד"ק סי' רס"ח).

ל מוסף. י"א שנשים פטורות מלהתפלל תפילת מוסף מפני שהוא מ"מ שהזמן גרמא (צל"ח ברכות כ"ו ע"א), ומ"מ אם היא רוצה להתפלל יכולה להתפלל (שם).

לא וי"א שנשים חייבות בתפילת מוסף (מגן גיבורים הובא במ"ב סי' ק"ו סק"ד), וי"א שנשים קיבלו עליהן תפילת מוסף כחובה (ש"ת שבט הלוי ח"ד סי' ב').

דינים שונים בתפילה לנשים

אכילה לפני תפילה

לב אשה הסומכת לקיים עיקר חיובה ע"י תפילה קצרה כנ"ל, לכתחילה אין לה לאכול עד שקיימה עיקר חיובה.

לג אמנם אשה המתפללת שחרית כעיקר הדין, מ"מ יכולה לאכול לאחר שברכה ברכת השחר וברכת התורה, שהרי לגבי זה לא החמירו אצל נשים שהן חלשות בטבע (ש"ת אל"מ ח"ד סי' ק"ד, ש"ת מנחת יצחק ח"ד סי' כ"ח).

לד לגבי מתי חל חיובה בקידוש בשבת ויו"ט, ע"י מה שכתבנו בגליון חוקי חיים (גליון 28 אות כ"ו).

חיוב תשלומים בתפילה לנשים

לה אשה שרגילה להתפלל כל התפילות בכל יום, ומחמת אונס או שכחה לא התפללה איזה תפילה, וכן אם טעתה ושכחה להזכיר מעין המאורע כגון יעלה ויבוא ב"ה, או טל ומטר וכדומה, יכולה להשלים התפילה לאחר תפילה הבאה, כגון אם שכחה להתפלל שחרית, יכולה להשלימה ולהתפלל שמו"ע פעם נוספת לאחר מנחה (ע"פ המ"ב סי' רס"ג סקמ"ג).

לו כמו כן אם רגילה להתפלל ערבית, ושכחה או טעתה בתפילת מנחה הקודם, יכולה להשלים לאחר תפילת ערבית.

לז ואם אינה רגילה להתפלל ערבית ושכחה תפילת מנחה, אינה יכולה להשלים לאחר תפילת שחרית של מחר אע"פ שזה תפילתה הבאה, אלא שבאם רצונה, יכולה להתפלל ערבית באותו לילה ולהשלים תפילת מנחה לאחריה (הגרשו"א, הליכות שלמה פ"ג הערה ח').

סדר העדיפות בתפילות נשים

לח אשה המתפללת שחרית כעיקר הדין, אמנם אין לה פנאי להתפלל כל התפילה מתחילתה ועד סופה, ישנו סדר העדיפות בתפילה לפי הזמן שפנוי לה, וכמו שיבואר.

לט מעט זמן. אשה שיש לה רק מעט זמן לתפילת שחרית [בערך בין 5 עד 10 דקות], תתפלל כל מה שיכולה לפי סדר העדיפות הזה, שמונה עשרה, 'ברכת השחר', 'ברכת התורה', פסוק 'שמע ישראל' ו'ברוך שם', 'אמת ויציב' עד 'אל ישראל'. אמנם הסדר שהיא תתפלל הנ"ל תהיה כפי הסדר שנמצא בסידור, כגון שאם יש לה זמן להתפלל רק שנים מהתפילות הנ"ל, תתפלל תחילה ברכת השחר ואח"כ שמונה עשרה.

מ יותר זמן. אם יש לה יותר זמן [בערך בין 10 עד 15 דקות] יש לה להוסיף על הרשימה הנ"ל ולהתפלל כפי סדר העדיפות הזה, 'ברוך שאמר-אשרי-ישתבח', 'מוסף', 'לעולם יהא אדם ופרשת התמיד'. וגם זה תתפלל לפי הסדר המופיע בסידור כנ"ל משולב עם רשימה הנ"ל (אות ל"ט).

אשה מינקת

מא אשה שנמצאת בתקופה שהיא מינקת, י"א שאז מקום ההנקה נחשב כדין מקומות המגולים שבגוף, ולכן אם נגעה שם אינה צריכה לרחוץ ידיה כדי לברך ברכה או כדי להתפלל (בן איש חי פ' תולדות אות י"ז).

מב ומ"מ טוב יותר אם יכולה לנגב ידיה בבגד או דבר אחר לפני שתברך או שתתפלל (מ"ר בעל שבט הקהתי).

מג מותר לה לומר תהילים או להתפלל בשעה הנקה (ע"פ הרמ"א סי' ע"ה ס"א).

תפילה באוטובוס

מד אשה הנוסעת באוטובוס, וזה הזמן היחיד שיש לה להתפלל, מותר לה להתפלל שמונה עשרה אפילו בשיבה (ש"ע סי' צ"ד ס"ד).

מה ואם הגיע האוטובוס לתחנה שהיא צריכה לרדת, והיא נמצאת באמצע שמו"ע, מותר לה לרדת ולהמשיך בתפילה במקום צנוע, משום שרק כך יכולה לכוון בתפילה.

לבו רואה את הערוה

מו אסור לומר דבר שבקדושה, ברכה, שמונה עשרה, באופן שהלב רואה את הערוה, דהיינו שאין הפסק בין הלב למקום הערוה (ש"ע א"ח סי' ע"ד ס"א).

מז נשים. נחלקו הפוסקים אם דין זה נאמר גם לגבי נשים, י"א שנאמר גם אצל נשים (משמעות ש"ע ורמ"א י"ד סי' ר), וי"א שנשים אינן צריכות להקפיד ע"ז (ש"ע א"ח סי' ע"ד ס"ד), וי"א שלכתחילה טוב שגם נשים יקפידו ע"ז (ט"ז י"ד שם סק"ג, מ"ב סק"ז).

מח ולכן אם לובשת חלוק בלי שום בגד תחתון מתחתיו, [לא בפלג עליון של הגוף ולא בפלג תחתון של הגוף], צריכה לשים ידה על החלוק למטה מלבה כדי להצמיד החלוק לגופה כך שלא יהא לבה רואה את הערוה.

מט ואם יש חגורה לחלוק, יש לחגור החגורה כדי להפסיק בין לבה לערותה (מ"ב סי' צ"א סק"ה)

נ אם לובשת איזהו בגד-תחתון הדוק לגופה, מתחת לחלוק, בין כשהוא בחלק עליון של גופה או בחלק תחתון של גופה (קצות השלחן סי' ט"ב), או גופיה או חולצה אפילו כשהיא רופפת (ביאה"ל סי' ע"ד ד"ה צריך), מותרת לומר דבר שבקדושה.

חיוב נטילת ידיים קודם תפילה

נא קודם תפילה צריכים לרחוץ ידי, (ש"ע סי' צ"ב ס"ד), וכן למנחה ולמעריב (מ"ב סק"ג), ודין זה שייך גם בנשים שמתפללות שמונה עשרה (תשובות והנהגות ח"א סי' ע"ב, ש"ת מחזה אליהו ח"א סי' י"א).

דיני שמונה עשרה

טיפול בתינוק באמצע שמו"ע

נב להחזיק תינוק. אין לאשה להחזיק תינוק ביד בעת תפילת שמונה עשרה (מ"ב סי' צ"ו סק"ד), אמנם אם התחילה להתפלל ובעת תפילתה היא צריכה לטפל בילד, יכולה להחזיק את הילד באופן שאינו מפריע בכוונתה.

נג תינוק שמפריע. אם תינוק מפריע לה באמצע שמו"ע, מותר לה לרמוז לתינוק שיפסיק להפריע, אבל אסור לדבר באמצע שמו"ע (מ"ב סי' ק"ד סק"א), ומותרת לומר 'נו נו, או 'אהו' וכדומה, שזה לא נקרא דיבור (כ"פ החיים סק"ג).

נד ואם הרמיזה אינה מועילה להשתיק את התינוק, מותר לה לעבור למקום אחר בבית, שבו לא יפריעו לה בתפילתה (מ"ב שם).

נה אם נמצאת בבית הכנסת והתינוק מפריע גם לאחרים, כגון שהוא בוכה בקול, צריכה להוציא את התינוק מבית הכנסת כדי שלא יפריע לאחרים, ולהמשיך בשמו"ע מחוץ לבית הכנסת.

נו להחליף טיטול. תינוק שמריחים בו שהתלכלך בצואה, מותרת להפסיק באמצע שמו"ע כדי להחליף טיטול, וצריכה לשטוף ידיה לפני שממשיכה בתפילתה.

נז ילד שצריך לנקביו. ילד שאומר שהוא צריך לנקביו, מותרים להפסיק בשמו"ע כדי ללוותם כשהוא באופן שא"א להם להסתדר לבד בלי עזרה (לקט הקמח החדש סי' ק"ד סק"ב בשם החזו"א).

שאר הפרעות

נח צלצול הטלפון. כשמתפללת שמו"ע והתחיל הטלפון לצלצל ומחמת כן אינה יכולה לכוון בתפילה, מותרת לעזוב מקומה באמצע שמו"ע בסיום הברכה, כדי להתקרב לטלפון להשתיק הצלצול, אבל אסור לדבר או לרמוז בטלפון שהיא באמצע שמו"ע בשום אופן, ולאחר מכן תמשיך בתפילתה (תפילה כהלכתה פ"ב ספ"ו).

נט דופקים בדלת. וכן אם באמצע תפילת שמו"ע דופקים בדלת באופן שמפריע לה בכוונתה, מותרת לגשת ולפתוח הדלת אבל לא לדבר, ולאחר מכן תמשיך בתפילתה (שם).

לעבור לפני אשה המתפללת שמו"ע

ס אסור לעבור כנגד המתפללת תוך ד' אמות (ש"ע סי' ק"ב ס"ד), וכן אסור לישוב לפני המתפללת תוך ד' אמות (ש"ע שם ס"א), ודין זה נאמר גם באשה המתפללת שאסור לעבור לפני (א"א בוטשאטש) שהרי מקור דין זה נלמד מתפילת חנה כמבואר בגמ' (ברכות דף ל"א ע"ב) ע"פ הפסוק "אני האשה הנצבת עמכם בזה" (שמואל א', ד').

מקום קבוע

סא אשה המתפללת בביתה, יש לה לקבוע מקום מסוים בביתה לכל התפילות כדי שלא יפריעו לה בני ביתה (מ"ב סי' צ' סק"ט).

בית המדרש קהל אברכים

רח' תובל 1 (מעל ביהמ"ד החסידי טשערנאביל)
פעיה"ק ירושלם תובב"א

יום בשורה לנו

שהיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה

כי בשב"ק הבעל"ט פרישת תולדות
יפתחו שערי בית מדרשינו לתפילה באש קודש
ובהתלהבות, שתעמוד בראשות

מורינו הגאון רבי חיים אהרן בלייער שליט"א
לשמחת לב תושבי השכונה והסביבה

מנחה וקבלת שבת: 25 דק' אחרי זמן הדלקת נרות
שחרית: 8:45 ברכות [עם סוף זמן תפילה]

לרגל הפתיחה יערך קידושא רבא בבית מדרשינו לאחר התפילה

וישא דברים מורנו הרב שליט"א

בברכת שבתא טובא, הגבאים

נתרם ע"י ידידנו הר"ר דוד ורחמי לוי הי"ו, וואדמיר ארה"ב
לרגל לידת נכרם בשעמו"מ, בן להתנח
הר"ר צבי ואליענה ווערנער הי"ו, ירושלים
שתזכר לנלו לתורה לחופה ולמעש"ש ולהבניסו בבריתו של א"א